

témák tárházát bővíti, tehát nemcsak több részletkérdés adatszerűen jobb megértésére kínál lehetőséget, hanem a forrásfelhasználás olyan teljességét, s a feldolgozó munkában az elemző módszer alkalmazásának olyan lehetőségét kínálja, amelyet az országos történet kutatója a maga szükségképpen kiterjedtebb kutatási területén alkalmazni soha nem tud. Esetenként annak lehetőségét is magában rejtí ez a körülmény, hogy az ún. országos történeti kép egészéhez szolgáltatson a kibővült forrásanyag alapján újabb és újabb elméleti tanulságokat, országos szintű általánosításra is emelhető újabb megállapításokat.

Valójában tehát az országos történet és a helytörténet nem ellentétes megközelítése a történeti valóságnak, hanem egymást szükségszerűen kiegészítő és feltételező módszer, amely egymás eredményeire épít, s egymás szempontjaitól mintegy megtermékenyülve új és új összefüggések feltárásának lehetőségét teremti meg.

A forrásbázis hihetetlen kiszélesedése következtében leszűkülhet a vizsgált jelenségek intervallumának nagysága is. Egy téma kisebb periódusban történő vizsgálata a történeti folyamatnak szükségképpen csupán villanásnyi keresztmetszetét adja, de ezáltal válik lehetővé a teljes élet sok — legalábbis majdnem minden — oldalú intenzív visszaadása, élesebb tükrözése.

Nemegyszer előfordul, hogy helytörténeten már csak a „vidék” történetét értik. Megítélésünk szerint azonban a helytörténeti tanulmányokat nem lenne szabad elsősorban ezen a territorális alapon a helytörténetírás gyakorlatába bevett módon művelni. Arra kellene törekedni, hogy az új- és a legújabbkori munkák általában mindinkább helytörténeti szempontúak is legyenek.

A „helytörténeti” munkát a „köztörténeti”, vagy az országos eredményeket tárgyaló munkáktól ebben az értelemben nem az különbözteti meg, hogy forrásbázisa vidéki levéltári anyag, hanem az, hogy a tárgyat jelentő történeti eseményt vagy társadalom-, illetve gazdaságtörténeti jelenségsorozatot a helyi tényezők összehatásakor mutatja be. Egy tanulmány azzal válik ilyen tágabb értelemben helytörténetivé, hogy forrásanyagát a helyi körülmények, a természeti-földrajzi viszonyok alakulásának, a helyi gazdálkodási módszereknek, a termelési-technikai kérdéseknek, a szokásoknak, a viseletnek stb. aprólékos ismeretében képes a felszínre hozni és bemutatni. Azaz a történeti megközelítés egyfajta módjaként foghatjuk fel e munkákat. Itt említjük meg, hogy amikor egy-egy település gazdag történetét nem provinciális, hanem marxista-leninista szemlélettel érvényesítő módszerrel dolgozzuk fel, törekednünk kell a komplex megközelítésre, több tudományág (földrajz, néprajz, biológia, a nyelvtudomány stb.) szakembereinek erőfeszítéseit egy cél sikeres megoldásának irányába összefogó-hangoló megoldási módokat keresése, mégpedig a szakágak teljes egyenrangúsága alapján.

Az egyes jól körülhatárolt területek történetének feldolgozásában a legfontosabb szempontok egyike: az összehasonlító (komparatív) módszer.

A történeti vizsgálódás nem szűkülhet le sohasem csak az adott területre. Elszűrkül, provinciálissá válik szükségszerűen az a munka, amelyik csak az adott terület forrásait böngészi és idézi, amelynek szerzője nem rendelkezik széles körű történelmi ismeretekkel az országos történet, sőt az egyetemesség irányában. Ebben a történeti műfajban csak akkor nyújthatunk értékeset, ha feldolgozásunk mind szemléletben, mind módszerében, tárgyalt anyagában és mondanivalójában szervesen kapcsolódik, ötvöződik az országos történet egészéhez.

Mándics Mihály:

A nemzetiségi honismereti munka legfontosabb kérdései

A nemzetiségi honismereti munkát az általános és országos mozgalom szerves részének tekintjük, mivel honismereti mozgalom csak egy van, ahogy haza is csak egy van, de mindkettő közös testvéri tulajdonunk. A nemzetiségi közművelődés, mint egy nagyobb egység része, tartalmazza mindazokat a stílusjegyeket, amelyek a közművelődés fogalmát meghatározzák. Ugyanakkor a nemzetiségi terület rendelkezik olyan sajátos vonásokkal is, amelyek indokolják, hogy a közművelődésen belül külön egységként kezeljük. Sőt, nemzetiségenként is találkozhatunk sajátosságokkal. Nemzetiségi politikánk és a nemzetiségi közművelődés reális továbbfejlesztése, va-

lamint a nemzetiségi kérdés iránt hazánkban, de világszerte is megnyilvánuló érdeklődés indokoltá teszi ezirányú munkánk további kiterjesztését, korszerűsítését.

A nemzetiségi területen végzett honismereti munka fontosságát nem szükséges hangsúlyozni. A nemzetiségi szövetségek keretei között jól működő honismereti szekciók vannak még akkor is, ha célkitűzéseik valóráváltásában vannak még kívánnivalók. A délszláv (horvát-szerb-szlovén), német, szlovák és román nemzetiségi honismereti tevékenysége egyre inkább élénkül. Az országban sok helyütt működnek nemzetiségi honismereti szakkörök, folyik a krónikairás nemzetiségi anyanyelven is. A mozgalom aktivistái az elmúlt időszakban egyébként szinte minden országos és helyi honismereti pályázaton eredményesen vettek részt. A mozgalom jelentősen hozzájárul a hagyományfeltáró munka eredményeihez is. A jelenlegi jó politikai közhangulat, a nem magyar anyanyelvűek megbecsülése biztos alapul szolgál a magyar és a nemzetiségi lakosság kapcsolatainak további erősödéséhez. Ez a gyümölcsöző együttműködés most már második évtizede töretlen.

A különböző szintű társadalmi, mozgalmi, politikai és állami szervek, valamint a művelődési intézmények az elmúlt években gyakran mérték fel, vizsgálták meg a hazánkban élő nemzetiségek kulturális helyzetét, művelődési lehetőségeit. E vizsgálatok során mindig különös hangsúlyt kapott a nemzetiségek néprajzi-történeti (helytörténeti) hagyományainak ápolása, a múzeális anyag gyűjtésének és mind közművelődési, mind tudományos feldolgozás útján történő közkinccsá tételének jelentősége. A szövetségek évenként szervezett honismereti gyűjtőbörsei már konkrét eredményeket mutatnak fel. Lehetőségeink azonban még nem merültek ki: jobban ki kell terjeszteni a munkát a haladó szocialista hagyományok felkutatására és gyűjtésére is (partizánmozgalom, antifasiszta ellenállás, munkásmozgalom).

Hiba lenne azt mondani, hogy már minden tökéletesen rendben van, hogy nincsenek már komoly tennivalóink. Különösen most, hogy a nemzetiségi szövetségek ez év novemberében tartják esedékes kongresszusait, ahol a szavvetésen túl a következő időszak tennivalóit határozzák meg, többek között — vagy elsősorban — a tervszerűség, az összehangoltság javításával. Az aktivisták anyagi, erkölcsi megbecsülése körül nincs még minden rendben, a káderutánpótlással sem lehetünk elégettek. Úgy érezzük, hogy a fiatal, most végző pedagóguskollektívák e tekintetben még nem mindegyik pedagógusképző intézményben kapnak jó indítást. A nemzetiségi képzést is folytató intézményekkel, nevelőkkel megvan a kapcsolatunk, és rajtuk keresztül szorgalmazzuk is a honismereti témában írandó szakdolgozatokat. A tanárképző főiskolák nemzetiségi tanszékeit a *nemzetiségi művelődés* kérdéseinek kutatóbázisává kell fejleszteni, ennek érdekében kell személyileg megerősíteni. Javasolni fogjuk, hogy az OM vizsgálja meg a tanárképző főiskolák nemzetiségi tanszékein a nyelvszakkal párosított közművelődési szakképzés megindításának lehetőségét.

Múltunk, jelenünk és jövőnk szorosan egymásra épül. A helyszertet, a jó értelemben vett lokálpatriotizmus természetes része az ember érzésvilágának. Am ez az érzés közismerten kiterjeszthető. A helyesen irányított honismereti munka szinte önmagától vezethet el a helyszertet élményének országosá tágulásához, az okszerű következtetések utat nyitnak az ösztönös hazafiság szocialista hazafisággá fejlődése felé. A szövetségek pedig ezen az úton kívánják vezetni a nemzetiségi lakosságot, legyenek hazánk bármely tájáról.

Az együtt élő nemzetiségek hagyományainak feltárása bevilágít a múltba, előtűnnek a közös gyökerek, világossá válik a kultúrák kölcsönhatása. Így jutunk el a múltból a jelenig, a falutól a városig, a helyitől az országosig, s ezen túl a népek közötti kapcsolatokig, a nemzetköziig is. Már rég létrejöttek a feltételek ahhoz, hogy a Duna völgyében élő népek között — országhatáron belül és túl — eltérhetetlenné erősödjének a barátság szálai, hogy nemzetek és nemzetiségek együtt munkálkodjanak a közös szocialista célok megvalósításán.

A további előrehaladás záloga, hogy ma már egész sor szerv és szervezet gondoskodik a nemzetiségi kutatás előbbreviteléről. A közelmúltban újjászervezett Kelet-Európai és Nemzetiségi Komplex Akadémiai Bizottságtól is sokat remélünk. Sokat segítenek a bázismúzeumok, a tájházak, a falumúzeumok, a helytörténeti gyűjtemények. A nemzetiségekkel foglalkozó tanulmányok egész sorának megjelenésével kedvező változás következett be a publikálásban. A nemzetiségi szövetségek sorozataiként megjelenő kötetek többféle feladatot töltenek be. Anyanyelven (magyar és idegen nyelvű kivonattal) jelennek meg, mint pl. a néprajzi sorozat. A könyveknek máris jelentős visszhangjuk támadt a környező országokban és egyedülálló, jelentős kezdeményezésnek tartják. Igaz, terjesztésük formája most van kialakulóban. Nem kell

külön hangsúlyozni, hogy az adattár, filmtár, diatár, hangtár és fényképtár létrehozásának különös jelentősége van a nemzetiségi anyag vonatkozásában; vagy a Nemzetiségi bibliográfiának, amely 55 ezer címszóval jelenik majd meg.

A külföldi kapcsolatok kiépítésében a kezdeti lépések biztatóak. A nemzetiségekkel foglalkozó külföldi kutatókat gyakrabban van alkalmunk fogadni, mint magunknak nemzetközi kapcsolatokra szert tenni. A nemzetiségi hagyományok feltárásához és publikálásához igényeljük az anya-, illetve nyelvnemzetek tudományos intézeteinek közreműködését.

A Magyar Szocialista Munkáspárt olyan következetes és elvi politikát folytat, amely bíz a nép teremtő erejében. Ennek szerves része a hazánkban megvalósuló nemzetiségi politika is. A szövetségek keretén belül a legfontosabb munka továbbra is a nemzetiségekre vár, nekik maguknak kell megtölteniük tartalommal a számukra nyújtott kereteket.

Egyre több azon nemzetiségiiek száma, akiket érdekel történelmük és szívesen veszik, ha hallhatnak, olvashatnak róla. A hazánkban élő nemzetiségi lakosság körében sajátos nemzetiségi tudat alakult ki. Ennek egyik legfőbb jellemzője, hogy a szülőföldhöz, a szocializmust építő Magyarországhoz ugyanolyan erősen ragaszkodnak, mint nyelvükhöz, hagyományukhoz. Ha igaz, hogy a helyes történelmi tudat megbízható iránytű mai cselekvésünkhöz, méginkább igaz ez közelmúltunk és jelenkorunk helyes történelmi tudata esetében.

Jelenthetem, hogy új munkahelyemen is megkezdtük a Délszláv Szövetség krónikájának írását, amelyet ezúttal adunk közkézre több nyelven. Nem csupán emlékrónika ez, hanem egy folyamat „regisztrálója”.

Erezzük és tudjuk, hogy ezzel milyen régi óhajt, hiányt kezdünk pótolni. Sorozatunkkal jól akarjuk szolgálni a közművelődés céljait, közkinccsé akarjuk tenni, hogy a hazánkban élő horvátok, szerbek és szlovének hogyan alakították tovább saját nemzeti-népi egyéniségüket, kulturális hagyományait, társadalmi mozgalmukat.

Továbbra is komoly erőfeszítéseket teszünk a haladó, osztályharcos és szocialista hagyományok felkutatása és összegyűjtése érdekében. Mindenkinek látnia kell, hogy ezt várja el tőlünk a nemzetiségi lakosság közvéleménye, a többség, akiknek bizalmával nincs jogunk visszaélni.

